

43. Digue'm què llences i et diré qui ets

Edat

a partir de 14 anys

Durada

de 40 a 60 minuts

Grup

a partir de 15 participants

Materials

un full d'informació per a cada país, un full de control de jugades per grup, cartolines, cinta adhesiva o xinxetes

Espai

interior o exterior (si es disposa d'un panell per penjar els papers)

Matèries

matemàtiques, ciències socials, ètica

Conceptes clau

residus, consum, diferències Nord-Sud, desenvolupament, indicadors de desenvolupament, estil de vida

Altres conceptes

ús sostenible dels recursos, minimització de residus, societat

Procediments i valors

anàlisi, classificació, comparació, maneig d'informació, càlcul, interpretació de dades, formulació d'hipòtesis, deducció, síntesi, presa de decisions; acceptació, esperit crític, reflexió

Objectius

L'activitat pretén ajudar a:

- posar de manifest que els diferents estils de vida són determinants del tipus i la quantitat de deixalles que es produeixen
- reflexionar sobre la importància que té reduir la quantitat de deixalles
- observar que a cada lloc del món hi ha realitats diferents que determinen hàbits de vida diferents
- entendre que produir més deixalles no és sinònim de viure millor.

Activitat

Delegacions de diferents països es reuneixen per parlar sobre els residus que es generen als respectius llocs d'origen, però per un error d'organització es traspaperen totes les dades. Els delegats hauran d'identificar quines són les seves dades i anar-les reunint a cada jugada.

Informació

La humanitat ha produït residus des de sempre com a conseqüència de la seva activitat, però **actualment el tema de la producció de residus**, en particular dels domèstics, **ha adquirit unes dimensions exorbitants**. És ben trist haver de reconèixer que **la quantitat de deixalles ha esdevingut un dels elements definidors de l'evolució de la nostra societat** en aquest segle: de fet, el nombre de quilos d'escombraries produïdes per habitant i any ha arribat a ser considerat un indicador de «desenvolupament». S'estima que cada 24 hores es produeixen al món uns 5,28 milions de tones de residus (urbans, industrials i d'altres) que ocupen uns 26,5 milions de m³. Això significa que amb les escombraries produïdes al món en un dia podríem omplir una illa de cases de 100 m x 100 m (com les de l'Eixample de Barcelona) fins a una alçada de 2,65 km! (és a dir, com una muntanya més alta que el Pedraforca).

La major part d'aquestes escombraries tenen origen domiciliari (al voltant d'un 84%), però **no han estat produïdes uniformement per tota la població mundial**. Ben al contrari, hi ha grans **diferències entre regions**, determinades pels **desiguals estils de vida** que existeixen en el nostre planeta.

La principal línia divisòria en la producció de residus està situada entre els països industrialitzats i els que no ho són. Només el 20% de la població mundial viu en països desenvolupats, però per mantenir el seu estil de vida consumeix el 80% dels recursos utilitzats pel conjunt de tots els habitants de la terra. I naturalment el consum repercuteix en residus: un ciutadà dels Estats Units produeix 807 kg anuals de residus, dels quals el 80% és matèria inorgànica, mentre que als països pobres una persona produeix menys de 100 kg anuals de residus, dels quals gairebé tot és matèria orgànica. **La realitat que viu cada país determina la quantitat de residus i la seva composició**, que estan en funció dels hàbits de vida i de consum. Als països poc industrialitzats no es generen tantes deixalles perquè es consumeixen molts menys recursos, però també perquè aquests s'aprofiten al màxim. Als països industrialitzats disposem de més abundància de béns, la qual cosa és desitjable per a tothom, però en malmetem una gran proporció.

No fa gaires anys, en els nostres pobles, s'aprofitaven els recursos tant com es podia: les restes de menjar es donaven al bestiar, els fems servien d'adob per als camps, les eines i els mobles vells es reparaven, les ampolles es reomplien, la roba es reformava... Avui això ha canviat completament. D'una banda, viure a ciutat obliga a portar-hi de fora tots els aliments i materials necessaris; després cal retornar les sobres a la natura. D'altra banda, hem fet del **consumisme el motor principal de la nostra societat**: per mantenir la producció cal que els béns durin poc. **Cada dia hi ha més productes d'un sol ús**, que ràpidament es converteixen en residus sense cap valor; també hi ha cada cop més envasos i embalatges confeccionats amb matèries noves (metalls, plàstics i altres productes sintètics) que de vegades s'utilitzen només uns minuts, temps de desembolicar o de consumir el producte. Així llencem a les deixalles materials completament nous i, alhora, difícilment degradables. Sovint **els processos naturals no poden integrar el que llencem**, tant per causa de la composició dels residus com de la seva ingent quantitat.

La quantitat de deixalles també està en funció del grau de preocupació per la qualitat de l'entorn. En molts països occidentals es comença a reduir el pes de la galleda de les escombraries i a separar els productes selectivament per contribuir a la recuperació dels materials mitjançant el reciclatge. **Produir més deixalles no pot ser de cap manera signe de progrés**: progressar realment no és tenir i llençar més coses, sinó satisfer adequadament les nostres necessitats materials, culturals i afectives sense fer malbé recursos i generant el mínim de deixalles irrecuperables. La felicitat no està renyida amb allargar la vida dels nostres productes i llençar-ne menys. **Cal entendre que «consumir més» no és sinònim de «viure millor»**.

Desenvolupament pas a pas

Preparació

1. Per tirar endavant l'activitat us caldrà tenir a mà una **còpia de la «fitxa de deixalles»** que conté informació sobre les deixalles que es generen a cada país. La trobareu a l'apartat de documentació necessària de l'activitat, juntament amb la resta de fitxes d'informació.
2. **Seleccioneu entre els països proposats a l'apartat de documentació necessària els que entraran en el joc.**

3. Per a cada país cal:

- **imprimir el full d'«informació bàsica»** i enganxar-hi la capçalera corresponent després d'haver-la retallat del full **«notícies dels països»** (link doc necessària)
- confeccionar **set targetes de cartolina amb la informació sobre les deixalles del país**. Trobareu la informació necessària a la «fitxa de deixalles». En una targeta hi constarà el pes total en grams per persona i dia; les altres sis seran per als components de les deixalles: a cada una hi constarà el nom d'un component (vidre, plàstic, paper, etc.), el seu pes i el percentatge que representa del total. Important: **en aquestes set targetes no hi ha de constar el nom del país**.
- **imprimir el full de «control de jugades»**. (doc necessària)

Desenvolupament de l'activitat

- 1.** **Agrupeu les targetes per conceptes** (total persona/dia, paper, sorra/cendra ...), **barrejant les de tots els països**, i col·loqueu-les en una de les parets de la sala on efectueu el joc de manera que estiguin totes exposades, separades entre elles i ben visibles.
- 2.** **Dividiu el grup en tants grupets de «delegats» com països tingueu**, i porteu-los a la paret oposada procurant que hi hagi una distància mínima de 5 o 6 m.
- 3.** **Assigneu a cada grup el nom d'un país, i doneu-li el full d'informació sobre el país que li pertoca**. Doneu també a cada país un full de «control de jugades» i feu que designin un secretari encarregat d'anotar-hi les seves dades quan calgui.
- 4.** Informeu-los que són «delegats» de diferents països que assisteixen a una convenció per parlar sobre els residus. Per un error, les dades que cada grup tenia per fer la conferència s'han barrejat, però disposen dels seus coneixements sobre les característiques de cada país i de la seva capacitat de deducció per recuperar-les. Cada delegació haurà de **reunir les set targetes que contenen informació sobre la quantitat de deixalles per persona i dia que es genera al seu país, i sobre la composició d'aquestes deixalles**. Per recuperar les targetes hauran d'agafar-les de la paret on estan exposades seguint les instruccions que els donaran.
- 5.** A continuació les delegacions disposaran d'un temps (5-10 minuts) per **llegir el seu full d'«informació bàsica»** i per aclarir els dubtes entre tots, si cal. Les dades de què disposen són indicadores de l'estil de vida de cada lloc i els ajudaran a deduir la quantitat i la composició de les deixalles que es generen a cada país.
- 6.** Quan el director del joc doni l'ordre, tots podran **acostar-se fins a «l'exposició» de targetes** i observar-les durant uns minuts. Podran prendre notes, si ho desitgen, mirant de deduir quines són les que els correspondran. Passat el temps, tornaran al punt d'origen i disposaran d'un minut per decidir, cada país i sense que els altres ho sentin, quines targetes intentaran agafar per considerar-les pròpies.
- 7.** Quan el director del joc faci el senyal convingut, **tots sortiran corrents per intentar agafar les set targetes escollides per cada país**. Hauran de reunir-ne set obligatòriament.
- 8.** **Tots tornen ràpidament i anoten en el seu full de control les informacions recollides**. A requeriment del director del joc, cada país anirà dient quina és la composició de la galleda de deixalles que han obtingut. El director del joc **informarà sobre el nombre d'encerts**, i el secretari de cada grup apuntarà la informació en el seu full «control de jugades».
- 9.** Un cop fet això, disposaran de 30 segons per **deliberar sobre la informació obtinguda en funció dels encerts o errors**.
- 10.** **Si un equip reuneix la informació correcta a la primera, guanya la partida**, i demostra que té els «delegats» més ben preparats. Es retirarà del camp de joc per deixar actuar la resta de delegacions.
- 11.** Si els equips han comptabilitzat errors, hauran de decidir **quines targetes descarten** i un representant de cada grup **les tornarà a enganxar a la paret**.
- 12.** A la partida següent, els equips **s'acostaran de nou fins a «l'exposició» per veure quines targetes queden**, i decidiran, entre els membres de cada equip, quines targetes agafaran en la pròxima partida. Quan el director del joc faci el senyal, un representant sortirà corrents fins a la paret per intentar aconseguir les targetes que els membres del grup creuen que són seves. Si no n'hi ha cap que els interessi, no cal que agafin targetes.
- 13.** **Es repeteix l'operació** de revisar en veu alta els encerts i els errors de cada país, i disposaran de 30 segons més per decidir quines targetes deixen altre cop a l'exposició. I així successivament fins que tots els països tinguin la informació correcta.

14. Un cop finalitzat el joc, **caldrà exposar ordenadament la informació de cada país**, de manera que pugui ser fàcilment comparable.

15. Un cop fet això, el participants **seuran còmodament al voltant de l'exposició** i entre tots caldrà:

- discutir quines informacions de les que disposaven sobre els països han estat **indicadors útils** per deduir el que buscaven
- comparar les informacions de cada país, per veure **en quin interval es mouen**
- observar **què podem deduir sobre l'estil de vida de cada país** comparant la quantitat total de residus que es generen per persona, la composició i el percentatge, amb la informació pròpia del país. Llegiu les dades dels diferents països i doneu les explicacions necessàries perquè s'entenguin: com és que en alguns països hi ha cendres i en d'altres no, a què es deu la menor proporció de matèria orgànica als països industrialitzats, etc. Tingueu en compte la dificultat que alguns participants poden tenir per interpretar correctament el valor relatiu del tant per cent i no confondre'l amb mesures absolutes
- **relacionar l'augment de residus no orgànics dels països rics amb hàbits quotidians**: usar molts embalatges i productes efímers, usar envasos no retornables, malgastar paper en un excés de publicitat, etc. Demaneu-los que calculin quan triga a acumular 1 kg de plàstic una persona de cada país
- analitzar si algun dels estils de vida pot resultar **imprudent a l'hora de mantenir un equilibri mundial en el consum dels recursos** i en la despesa d'energia. En aquest cas, què podríem fer per equilibrar-lo
- valorar si als països que generen **pocs residus** això es deu a una **bona adaptació del seu estil de vida al medi, a una bona gestió tècnica, a la pobresa dels seus habitants, a l'estalvi de materials, a l'escassetat, etc.**

Avaluació

Per estructurar exercicis d'avaluació suggerim que els participants:

- analitzin la composició de les seves pròpies deixalles i diguin en què creuen que es diferencien de les dels seus avis quan tenien la seva edat.
- esmentin dos elements habituals que formin part dels residus i que ells considerin indicadors clars de l'estil de vida d'un país
- indiquin quines d'aquestes accions poden ser útils per solucionar el problema dels residus i les ordenin per ordre de prioritat: reutilitzar, reciclar, estalviar, reflexionar, netejar.

Suggeriments

Podeu proposar fer la representació del pes de les deixalles de cada país per poder comparar-les. Caldrà confeccionar una taula d'equivalències, agafant una unitat de pes, per exemple 100 g, i cercar una representació que sigui un objecte habitual i fàcil d'obtenir en quantitat. Poden ser útils els taps d'ampolla de diferents colors (segons que representin paper, vidre, etc.), pots de iogurt buits pintats de colors, llapis de colors, peces de Lego, tacs de plastilina de diferents colors, etc.

Extensions

- Proposar un estudi sobre l'estil de vida de les famílies dels participants. Durant una setmana hauran d'observar què i quant s'aboca a la galleda de les escombraries de casa. A partir d'aquí, caldrà que defineixin quin consideren que és l'estil de vida que porten. Un cop ho hagin valorat, que decideixin si és susceptible de millorar, és a dir: es pot consumir menys?, es pot reciclar més?, es poden reutilitzar algunes de les coses que es llencen? En cada cas caldrà fer una proposta per presentar a la família sobre com *posar a dieta la galleda de les escombraries*. Aquesta proposta ha de servir per fer adonar a les famílies de com certs hàbits de consum són comportaments poc reflexionats que impliquen malbaratament de recursos, augmenten innecessàriament el volum de les escombraries i perpetuen tots els problemes associats. El fet de poder modificar els comportaments de cada nucli familiar, demostra que també pot aconseguir-se un «canvi d'estil de vida» a altres nivells. A més, de ben segur que el canvi reportarà també un estalvi econòmic.

Per a grups a partir de 10 anys

- «*Si el besavi aixequés el cap...*» Partint d'aquesta frase, demanar als participants que investiguin, ajudats pels de casa, quines coses «estranyes» trobaria un avantpassat que aparegués de sobte en el nostre temps i observés tot el que es llença a cada casa a les escombraries. Un cop tinguin feta la llista, caldrà que confeccionin dues columnes diferenciant quines coses «estranyes» han comportat una millora real en la nostra vida, i quines han comportat un canvi en l'estil de vida, però no necessàriament una millora. Per exemple, la bossa de plàstic de portar el pa cada dia, abans no hi era perquè tothom utilitzava la coixinera del pa. Un cop feta la valoració individual, es pot fer una proposta de grup confeccionant una pancarta que amb el lema «Millora el teu estil» proposi, amb un seguit de dibuixos, què podem fer per evitar que el nostre estil de vida augmenti la quantitat i el tipus de residus.